

Iskoláink feladata.¹⁾

Az ember életének legkedvesebb és legbájosabb emlékei a gyermekkori események, történetek. E pillanatban felrajzanak előttem a boldog gyermekkor ez iskolához fűződő áldott emlékei, hogy ha rövid időre is bár, de megszépítsék e küzdelmes élet sokszor nehéz útait. Eszembe jut az a pillanat, amikor, mint kis gyermek, remegő szívvel léptem át először ez ősi iskola küszöbét és az édesapai kezek gondviselő vezetését ez iskola tanárainak szeretete vette át, hogy elfogódott remegésemet biztató reménységgé változtassa át. Ezelőtt 26 esztendővel történt! Egyszerű, félnék gyermekként léptem be ide, hogy itt áldott munkájú vezetők irányítása, szerető gondoskodása mellett egy élet utavalóját összegyűjtögessem, hogy fölfegyverezzenek az akkor még nem sejtett nehéz küzdelmek megharcolására. És ha akkor tele voltam remegő félelemmel, e félelmet az áldott gyermekkor gondatlansága aranyozta meg és változtatta át bennem bizó reménységgé. És ma nem kevesebb aggodalommal és megsokszorozott gondnal, tervvel jöttem el ide, hogy az azóta áldozatos szívek odaadásából megújult intézet jövő munkájából, fenntartásából és az ezzel járó gondból részt kérjek, hogy ez áldott intézet drága édesanya munkáját, mint a közbizalom által megválasztott felügyelő-gondnok csekély erőmmel támogassam. Ide jöttem ma, hogy az itt nyert erőből és tőkéből valamit felajánljak soha ki nem egyenlíthető adósságom és soha le nem róható hálám néminemű csekély törlesztésére.

Kedves Közönség! Bár huszonhat év rendes körülmények között nem nagy idő, de a közelebbi huszonhat esztendő annyi változást hozott fajunk, egyházunk és így ez iskola életében is, hogy a történelem előtt szinte századokká terebélyesedik ki és ennek minden fájdalmát, bántó következményét tanulsággá kell szűrünk ez iskola jövőjére nézve. Erős a meggyőződése, hogy ez iskola jövője, jövője fajunk és hitünk fennmaradásának is Erdély délkeleti részén. Azok a szenvedések pedig, melyek az utóbbi években zúgtak át felettünk és amelyek még ma is súlyos próbák elé állítanak minket és iskoláinkat is, nem a lemondást, reménytelen kétségbeesést, hanem az élni akarást és megsokszorozott életerőt

¹⁾ A székelykereszturi unitárius főgimnázium eljárásága által folyó évi június hó 1-én rendezett felügyelő-gondnoki beiktató ünnepélyen tartott székfoglaló beszéd.

kell, hogy szívünkbe plántálják. Mint a megterhelt pálma, a terhek alatt izmosodik viharokkal is megküzdő hatalmas erővé, úgy kell nekünk a súlyos megpróbáltatások alatt felemelkedni egy olyan szellemerkölcsi magaslatra, melyen minden magyar unitárius meglátja ma, hogy mi a tennivalója és nem panaszkodik a súlyos terhek alatt, mert az egy igaz Istenben hívő szív ad neki arra erőt. A közös sors közös egységbe kell hozzon mindnyájunkat, hogy megmenthessük a százados iskolát, mert csak iskoláink menthetik meg a másfélezeréves székelyt. Én úgy érzem, hogy hitem és egyházam iránti munkára a közbizalom nem most hívott el, hanem ezelőtt 26 esztendővel kötelezett el az a meleg szeretet, mely ez iskola falai között keblére ölelte bennem félénk, remegő gyermekét. És e gyermek most a segélyre szorult édesanya felé kitarja karjait, hogy fényes nevű elődök után, nagyérdemű gondnoktársak és gondokkal borított tanárok sorában, mint leggyengébb odaálljon e kedves alma mater szolgálatára és boldog vagyok e pillanatban, hogy van alkalmam tenni valamit e drága intézetért, mely nemcsak unitárius, de a székely faj jobb jövőjéért áll itt a Küküllő partján. Meggyőződésem, hogy amint egy cél felé futnak a Nyikó, Homoród, Küküllő, Maros hullámai, a partjaikon küzdő unitárius székely sziveknek úgy kell egy nagy gondolatban, nemes elhivatásban dobbanni össze: mindent áldozni e drága édesanyáért, hogy minden nemes áldozat ezerszeres áldásban hulljon vissza reánk ez iskola nemes munkája által.

Én hálás szívvel ismerem el, hogy itt tanultam meg a faj- és hitszeretet szent köteletségét, itt nyertem azt az erős fegyvert, mely az életküzdelemben soha cserben nem hagyott és most boldogan kínálok fel itt nyert erőimet, hogy ez iskola nemes hivatásának, áldott küldetésének teljesítésében cselekvőleg részt vehessek.

Ezek után engedjék meg kifejtennem, hogy én miben látom az iskola feladatát és mit tartok munkája által megvalósítandónak.

Tisztelt Közönség! Az emberiség történelme minden kétséget kizáróan igazolja, hogy életképessége, jövője csak annak a fajnak van, mely haladásra és tudásra képes. Az emberi élet folyamatában első kellék az ismeretek terjesztése és a tudomány fejlesztése s így ez volna az iskola első feladata. És ma, mikor az emberi szellem csodás találmányai át meg átszelik a levegőget, ma, amikor a rádiósugarak útján a világ legelrejtettebb zugába is elküldhetjük gondolatainkat, ma a népek nagy versenyében a tudomány fegyvere kell, hogy ott csillogjon minden ember kezében, a jobb

megélhetés, a többtermelés és egy jobb jövőndő megalkotása érdekében. A tudás híd, mely jelenünket egy boldogabb jövőndővel köti össze és csak ez köti össze. A tudomány alapkövét már az ókorban lerakták és attól kezdve a fokozatos munka és törekvés emelte a mai magaslatra. A kőkorszak emberének az életlehetőségért vívott harcok fejlesztették a tudását és vezették lépésről-lépésre a tudomány mai fejlettebb korához. Ebben a fajkonzerváló munkában legelső és egyetlen fontos szerepe az iskolának van, mert hiszen az iskola hivatása ápolni, továbbfejleszteni és közkinccsé tenni a tudást, illetve a tudomány szeretetét. Egyetemes és általános tudásra van szüksége mindenkinek és az iskola minden melléktekintetek nélkül erre kell, hogy neveljen. Ha visszatekintünk szűkebb hazánk történetére, megállapíthatjuk, hogy a tudomány fátylaja mindig a jobb életlehetőségek útját világította meg. Erdély aranykora hatalmas világháború idejére esik, melynek minden szenvedését és nyomorúságát az iskola csapolta le, hogy az iskolától szerzett tudás birtokában a nép szenvedésén és nyomorúságán felül emelkedve teremtsen magának belső béke és boldog jövőndő áldott idejét. Egyházunk munkája a tudomány fejlesztésében különös súlyt helyezett mindig az egyéni és gondolatszabadság elismerésére. És mikor kezén fogva egyházunk szenvedő gyermekét, mindig az iskolához, a népek legjobb orvosához vezette, ahol az öntudatra ébredett nép szól az önfeláldozásig menő áldozatra lobbant iskolája iránt. Így emelkedtek egy öntudatra ébredt nép áldozatkészségéből ezek a mi iskoláink a jövőndő zálogául, melyek által a nép életének biztonsága, a társadalom és államok fennmaradásának lehetősége a tudás ápolásával van biztosítva, hiszen tudjuk, hogy „elvész a nép, mely tudomány nélkül való!”.

A száraz tudomány azonban csak rideg márvány lenne. Alap és keret, melyet át kell ragyognia az egy igaz Istenbe vetett diadalmas hitnek. A régi pogány világ fényes iskolái hirdetik, hogy a tudás önmagában még nem elég. Márvány holt anyaga az csupán, mely minden lehetőséget hideg kebelbe zár, de a művész ihletett lelke hoz ki belőle vagy bacháns nőket, vagy pedig gyermekeiket szívük vérével tápláló áldott madonnákat. A tudás maga csak a termő erő, melyet a hit fényes napjának kell munkára csokolnia, miként földünk csak a felülről aláhulló esőcseppek és ragyogó napsugarak hatása alatt hozza meg az elhintett magvakban meghuzódó kenyeret termő aranykalászokat. A tudomány fény, melyet éltetővé csak a hit melege képes tenni. A mi hitvallásos isko-

láinkban úgy kell összefonódnia a tudomány és a hit két iker-testvérének, hogy azt semmi el ne választhassa, hiszen az egyik a másik nélkül életet nem, de mindenesetre csak halált teremthet. A mindennapi élet nehéz terhei alatt nyögő, bár a tudás fájáról is táplált embert egyedül csak a hit képes fölfelé emelni és a teher alatt meggörnyedt vállakat a hit felfelé mutató újjai és felfelé szólító hangjai képesek felegyenesíteni.

Az iskola tehát a tudomány elhintett magvait a hit erejével kell hogy megöntözze és szem elől sohasem szabad tévesztenie, hogy minden bölcsesség kezdete az Urnak félelme. Itt, e falak között, eddig sem volt, ezután sem lehet különbség ember és ember között, itt eltűnnek a faji és társadalmi korlátok, hogy a hit által megihletett szívek közösen dobogjanak a szeretet jegyében eggyé lett emberek boldogabb jövőjeért.

De ezeknek a mi iskoláinknak nagy jelentősége, elhivatása valóban csak a népi és faji kultúra megtartásában, fejlesztésében. és minél szélesebb rétegben való szétültetésében áll.

Miként a Hargita kebléből fakadó folyók hullámaikkal öntözik termékeny az Olt, Küküllő és Maros völgyeit, melyek szeretettel ölelik keblükre a Homoród és Nyikó vizeit, úgy kell ennek a Hargita tövében épült bástyának a jelen veszedelmek között otthont nyújtani az említett vizek völgyeiben meghúzódó másfélezer év minden fájaldalmát és fényes dicsőségét hordozó magyar fajnak, a székely nemzet fiainak, hogy ebből az otthonból a faj és hit-szeretet melegével táplált tudomány áradjon szét a legeldugottabb szegény községbe is. A Csaba királyfi útját jelző tejútban ennek az iskolának kell lennie a legfényesebb csillagnak, mely az áldozatos múlt emlékeként áll itt, hogy messze jövődökre hintse innen fényét. Valamikor áldott kebelének emlékjével táplált, védett itt ez az iskola minket, a jövő gyermekeit, ma mi, a múlt gyermekei, hálás szívvel az iskola iránt, védjük ennek biztos falain belől késő unokáink boldogabb jövődjét. Valamikor itt szereztük egyen-egyen az életboldogulás szellemi eszközeit, ma egy egész faj kér és követel innen ez élethez jogot, erőt és szent reménységet!

A faji és népi kultúra évszázados küzdelmek leszűrődött eredményei. Ősi mondáinkból és regéinkből örök igaz és örök szép költői nyelven e maroknyi faj nagyrahitottsága csendül felénk. És az: ápolni az egyéni szabadság és felvilágosodás eszméjét e haza földjén, mely először fogata termő talajába e szent eszmék gyenge palántáját, hogy az a palánta már ezelőtt négyszáz esztendő-

vel a vallásszabadság klasszikus földjévé szentelje Erdélyt. Erdély megadta bölcsőjét annak a Dávid Ferencnek, ki egész a martiriumig menő önféldozással plántálta be e hazarész gyermekeinek lelkébe, hogy „a hit Isten ajándéka“ s hogy ez a megható eszme a tordai országgyűlésen törvénné valósuljon.

A Hargita keleti lejtője táplálta és növelte izmos férfivá azt a Bethlen Gábort, ki a tudományoknak csarnokot épített, a hitet közkinccsé és az itt élő népeket a szeretetben közössé tette, hogy általa megteremtse e hazarész boldog aranykorát.

Ha végig kísérem Orbán Balázst erdélyi útján, megszólalnak a kövek és beszélni kezdenek a romok a Rikától a Bekecsig, hogy hírdessék a Hargita florájának, a székely fajnak kulturális és egyetemes fejlettségét és hogy bizonyosságot tegyenek arról, hogy a székely csúfafa gyümölcsei közös kincsévé váltak az emberiségnek.

És amikor arra gondolok, hogy ennek az iskolának falai között annak fennállása óta a bérces Erdélynek minden gyermeke meleg otthonra lelt és három nyelvet beszélő fiai egy édes testvérként húzódtak meg tápláló keblén, multja büszkeséggel, jövője reménnyel tölt el. Itt külön elbánásban e haza egyetlen gyermeke sem részesült soha, mert ez az intézet nevelő eszméjét a krisztusi szeretetből építette falai közé. És ezeket a falakat ezután sem a bennük alkalmazott több-kevesebb malter, hanem az önzetlen tiszta szeretet fogja összetartani és e szeretet alapján fognak itt ezután is e haza fiai munkás, békés polgárokat, egyháznak és társadalomnak hű harcos férfiakat nevelni.

És most, nagyérdemű közönség, talán azt is meg kellene mondanom, hogy ezen megtisztelő elhivatásban én mit fogok tenni és vajjon mire vállalkoztam. Kérdést intézek mindenekelőtt önmagamhoz, vajjon olyan hivatásra vállalkoztam, melynek meg tudok-e felelni, vagy sem. Töprengő gondolataim között sokszor voltam abban a helyzetben, hogy azt mondjam: bizony gyöngye az én erőm ahhoz, hogy betöltsém helyemet azok után a nagy elődök után, akik ez iskola életében történelmi nagyságra emelkedtek. Nem ígérek és nem ígérhetek mást, mint ha azt mondom, hogy szívemet hozom ide. És az én szívembe bezárva az egész székely magyar faj minden tagját, hogy a szeretet szent láncát összeforraszson ebben a közös érzésben mindannyiunkat. Ígérem, hogy fajom és hitem fennmaradásáért küzdeni és dolgozni fogok, de egyuttal kijelentem azt is, hogy az államnak hűséges, jó alattvalója, becsületes polgára vagyok és az maradok. Ebben az eszmében akarom

nevelni gyermekeimet és a gondjaimra bizott ifjúságot, mert hasznos csak az lehet, ami az állam keretei közé beilleszkedve, becsületes fejlesztő munkát végez. Tudom, hogy addig vagyok és lehetünk mindannyian kedvesek az állam-eszmének is, míg fajunk eszméjét követve, hitet és vallást tisztelve, köteles hűségünknek eleget teszünk.

Gyöngé volna azonban az én erőm valami teremtető munkára, ha segítségemre nem volnának abban az én kedves munkatársaim. Szeretettel üdvözlöm és köszöntöm az én idősebb gondnoktársamat és kérem arra, hogy amiként eddig, legyen fáradhatatlan harcosa ez iskolának és legyen az én gyámolított is a munka nemes küzdelmében. Szeretettel köszöntöm az én tanárait és ennek az iskolának nemes tanári karát és kérem őket, hogy az eddigi szellemben vezessék tovább is ennek az iskolának hányódó hajóját. Önfeláldozó nemes munkájuk még sokáig legyen öröme hitünk és egyetemes egyházunknak és válljon becsületére székelő fajunknak.

Titeket pedig kedves ifjúság szívekre öllek, mert bennetek látom a jövőjét ennek az iskolának, egyházunknak és a törekvő magyar társadalomnak. Kitartó munkát, szorgalmat kell tanusítanotok mindig, mert a tudás megszerzése és a megélhetésnek, boldogulásnak ezek az alapjai.

Üdvözlöm és köszöntöm hitünk, egyházunk és az itteni társadalomnak minden tagját és arra kérem, hogy az iskola iránti érdeklődésüket, áldozatkészségüket továbbra is tartsák ébren és legyenek segítségükre az áldozatot hozó nemes tantestületnek gigászi munkájában. Mert az a példás megmozdulás, mi ebben a városban ezen iskola fenntartásáért minden időben megnyilvánult, más helyen ritkán található fel. Kössön mindnyájunkat, faji, vallási és társadalmi különbözőségekre való tekintet nélkül össze a szeretet, hogy nevelhessük gyermekeinket, becsületes, igaz és istenfélő embereknek.

Kísérje Isten áldása mindnyájunk életét és áldja meg ez ősi alma matert hosszú fennmaradással, hogy a mi álmaink megvalósuljanak és tapadjon annak emlékéhez az egyetemes tudás áldásos eredménye.

Legyen boldog és fejlett az iskolát alapító és fentartó székelő nép, hogy anyagi erejét felülmúló áldozatkészséggel segíthesse iskoláját, egyházát. A roskadozó egyházi pillérek pedig megint dicső magasságba emelkedhessenek és jöjjön el az idő, mikor mindnyájan boldogok leszünk.

Dr. Fekete Gyula.

Hogyan értékeljük Jézust?

Külföldön egyre nagyobb érdeklődéssel foglalkoznak Jézus személyiségével, magának az embernek dogmáktól mentes lelki-világával, értékével és szerepével. Valósággal burjánzanak a különböző felfogású életíratok, különösen Angliában és Amerikában, de német és olasz földön is. Burjánzanak, ezt a kifejezést kell használnom, mert boldog-boldogtalan, ujságíró, politikus, hadvezér, belletrista egyaránt versengenek azon, hogy Jézusról alkotott, sokszor igen naiv véleményüket a nagy világ elé tárják. Amily elitlendőnek látszik első pillanatra az, hogy hozzánemértők megfelelő készültség nélkül írnak Jézusról — az orvosi tudomány sarlatánizmusnak nevezi azt, amikor képzettség nélküli kuruzslók avatkoznak bele a gyógyítás művészetébe —, ép oly örvendetes jelenségnek kell látnunk ezt a tömeges megnyilatkozást, ha meggondoljuk, hogy ez csak az emberiségnek Jézus iránt érzett kíváncsiságát, vágyódását, szomjúhozását bizonyítja. Ez a tény azonban még nem elég arra, hogy a Jézus-probléma aktuálítását nálunk, Erdélyben, megindokolja. Egyáltalán nem vagyok híve annak az irányzatnak, amely bizonyos dolgokat csak azért tart a mi számunkra fontosaknak és szükségeseeknek, mert nem akarja, hogy minket elmaradottaknak tartsanak a „művelt nyugaton“. A művelt nyugatnak számtalan olyan problémája van, ami nálunk nem probléma s amely a mi életünket sem jobbra, sem teljesebbé nem tudná tenni, ha mestersegesen át is ültetnők a mi talajunkba.

Aktuálisnak tartom azonban Jézussal foglalkozni két okból. Először is azért, mert hitbeli megújulásunk, — mely egyelőre ugyan csak külsőleges lithurgia-reform, papi öltözet, ezer és egy új bizottság tervezgetésében mutatkozik, de amelynek eljövételét már ezek a tapogatózó lépések is bizonyítják, — semmibe ful, ha nem tesszük középpontjává azt a fundamentumot, amely már egyszer vettett s amely a názáreti Jézus. Időszerű másodszor ez a kérdés azért is, mert azok az itt-ott elszórt vélemények, amelyek ötletszerűleg, de annál nagyobb fontoskodással sebzik a Jézusról alkotott képet szí-